

Posudek na bakalářskou práci Libora Blažka *Teorie vzniku Kyjevské Rusi*

Práce jako celek je dobře zadána a pečlivě vyhotovena, má všechny náležitosti, které odpovídají požadavkům kladeným na práce tohoto druhu.

Autor se zabývá dosti složitou a nikdy dosud definitivně neuzavřenou a nevyřešeno problematikou vzniku prvního státu východních Slovanů. Zcela zřetelně tu vyniká rozpor mezi prameny archeologickými/historickými a textovými/literárními. Sám bych jako filolog kladl výše jednoznačnější prameny písemné s důvěrou, že si jejich autoři nevymýšleli, neboť jsou zde jen dvě možnosti: buď je to vše výmysl, nebo to odpovídá realitě. Archeologické doklady materiální povahy jsou sice barvitě a jakoby průkazné, dokládají např. obchodní styky, úroveň výroby a snad i organizaci ekonomického a přeneseně i politického života, ale nesdělí patrně nic podstatného o vzniku státu a jeho vývoji, o jménech panovníků (až na výjimky); jazyk je totiž sdělnějším prostředkem než věci jakkoli interpretovatelné. Jsou to pouze fragmenty souvislého děje, které bez písemných záznamů nefungují; současně však ani písemné doklady nemohou být racionálním důkazem všeho, co se v uvedené době dělo. Jinak řečeno: o minulých dobách víme jen málo nebo spíše nic, většinou to jsou hypotézy a extrapolace: podobně bychom mohli spekulovat o tom, jak budou naší době a událostem rozumět lidé za několik staletí nebo i tisíciletí. Vždy jsem překvapen, když čtu např. egyptology, jak znají do nejmenších podrobností život starověkého Egypta, poslušnosti panovníků z kamenných stél nebo papyrů a dokonce je extrapolují do naší doby, to je šokující. Oficiální věda ani dnes neměří stejným metrem: někdy tvrdí, že lidé minulých epoch zobrazovali jen to, co skutečně viděli, jindy zase, že měli bujnou fantazii a vše si vymýšleli – podle toho, co je vědeckým záměrem.

Z tohoto hlediska je přítomná bakalářská práce, jistě skromná ve svém předepsaném rozsahu, věcná ve své srovnávací intenci; ukazuje, že koncepcí vzniku Kyjevské Rusi bylo více a docěňuje různé představy – kromě nejpopulárnějších normanské a antinormanské – také teorie turkické a chazarskou, tedy vliv kočovných kmenů a jejich státních útvarů a náboženství, zejména islámu a judaismu (Chazaři).

Jistě je problémem pramenná základna práce, i když od bakalářské práce nelze očekávat špičkové vědecké dílo, ale je to seriózní, racionální a svým způsobem kreativní výtvar. Jde zejména o práce české a hlavně z poslední doby, jejichž autoři často s mírnými posuny „přežvykují“ staré teorie a hledají z nich nová východiska. Vše ostatní je ovšem zprostředkované, tedy i hlavní autoři obou dominantních teorií. Klíčové jsou odkazy na Josefa Macúrka, který byl ovšem tlačen sovětským vlivem, jenž nedovoloval jasně se vyslovit ve

prospěch normanské teorie, tedy skandinávské dominance při vzniku Kyjevské Rusi, i když se ve své knize vyjádřil „mezi řádky“ víceméně jasně.

Sám bych trval na skandinávských původcích státu, i když nelze popřít, že na těchto územích byla civilizace i předtím, jak dosvědčují některé arabské kroniky (jakoby kvetoucí městské státy), snad i slovanská, turkická apod. Nicméně, jak známo, jak to uvádí i Frank Wollman, jinak jasně nakloněný významu Slovanů, že Slované nevytvářeli státy nikoli kvůli své civilizační nevyspělosti, ale způsobu života: žili na březích vodních toků (jezera, řeky) a nemohli se územně rozvinout v nadkmenové svazy jako základ státu, ale měli velkorodiny (Großfamilie), tedy celky asi o 60 lidech – to je zřejmé, když přehlédneme slovanská území od jižního Dánska a Holandska, tedy i celé severní Německo, okolí dnešního Berlína (název sám má ostatně slovanský původ, asi jako Brno, tedy bláto, mokré místo, bažiny) až k Rujaně i naše dnešní území obývané předtím Germány a Kelty, kteří nám zanechali i pojmenování vodních toků (*Frank Wollman: Die Literatur der Slawen. Herausgegeben von Reinhard Ibler und Ivo Pospíšil. Aus dem Tschechischen übertragen von Kristina Kallert. Vergleichende Studien zu den slavischen Sprachen und Literaturen. Herausgegeben von Renate Belentschikow und Reinhard Ibler, Bd. 7. Peter Lang, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien 2003. ISSN 1434-3193, ISBN 3-631-51849-80. 402 s. Frank Wollman: Slovesnost Slovanů. Eds: Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka. Česká asociace slavistů ve spolupráci s Ústavem slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Středoevropským centrem slovanských studií a Slavistickou společností Franka Wollmana. Red.: Eva Niklesová, redakční spolupráce: Natálie Čuveleva. 2. vyd. (1. vyd. 1928). TRIBUN EU, Brno 2012. ISBN 978-80-263-0223-0).*

Jako filolog hájím především jazykové a literární doklady, tedy že slovo „rus“ pochází nejspíše ze skandinávského „ruotsi“ s pozdější monoftongizací na „rus“ nebo „ros“ s různou distribucí; ve finštině je dodnes toto slovo spojeno se Švédy a švédštinou (švédský), ale o národech v moderním slova smyslu bych ještě nemluvil. Onomastika také svědčí o skandinávské, normanské nebo vikingské či varjažské dominanci, jazykově je tedy původ Kyjevské říše jasnější. Také by bylo možné zvýraznit turkické vlivy více, než je dosud zvykem, tedy např. nepominout ani knihu Olžase Sulejmenova (Sulejmana) Az i Ja (původně 1975, viz naši studii: *Olžas Sulejmenov, turkoslavistika a areálová studia. Kultúra a súčasnosť 14, Univerzita Konštantína Filozofa, Fakulta stredoeurópskych štúdií, Nitra 2014, s. 155-161. ISBN 978-80-558-0590-0.*). Samozřejmě je tu množství ruských odborných textů a jiných pramenů, ale to by nebylo možno vše uvést, jen nepřímo, podobně i studie americké, ale hlavně

skandinávské, často na stránkách čas. Scando-Slavica. Možná se autor k této tematice někdy vrátí.

Jazykově je práce na velmi dobré úrovni (u slov „normanisté“ a „antinormanisté“ bych volil malá písmena), byla zjevně dobře vedena a zadání bylo pečlivě realizováno; standardní je i anglický abstrakt, seznam literatury aj.

Práci hodnotím stupněm

13. 5. 2021

Prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.